

Talousennuste 2007-2008

Taloukasvu edelleen vahvaa mutta riskit lisääntyvät

Suomen kokonaistuotanto kasvaa tänä vuonna 4,2 prosenttia viime vuodesta. Ensi vuonna kasvu hidastuu 3,4 prosenttiin. Ripeä kasvu perustuu ensi sijassa tuottavuuden kohoamiseen. Tuottavuuden kohoamisen mahdollistamat tuntuvahkot palkan- korotukset, joilla myös otetaan kiinni viime vuosina syntyneitä jälkeenjääneisyyttä, kohottavat palkansaajien ostovoimaa myös ensi vuonna. Tästä huolimatta yksityisellä sektorilla palkkatulojen osuus kokonaistulosta ei juuri muutu ensi vuonna. Maailmantalouden kasvun jatkuminen nopeahkona muodostaa edellytyksen sille, että Suomen kokonaistuotanto kasvaa ensi vuonnakin suhteellisen ripeästi. USA:n asuntoinvestointien hölläkätisestä rahoittamisesta puhjenneen luottokriisin vaikutusten leviäminen on suurin uhka Suomenkin taloukasvulle.

Palkansaajien tutkimuslaitos
Ennusteryhmä
Markku Lehmus
Eero Lehto
Ilpo Suoniemi
Heikki Taimio

Palkansaajien tutkimuslaitoksen ennusteryhmään kuuluva Eero Lehto (ylhäällä oik.), Ilpo Suoniemi (ylhäällä vas.), Markku Lehmus (alhaalla vas.) ja Heikki Taimio (alhaalla oik.)

Palkansaajien tutkimuslaitos ennustaa, että euroalueen kokonaistuotanto kasvaa kuluvana vuonna 2,6 prosenttia (taulukko 1). Vielä tänä vuonna kasvu nojautuu pitkälti yksityisiin investointeihin ja myös ulkomaankauppaan, mutta nämä vaikutukset heikentyvät ensi vuonna. Toisaalta yksityinen kulutus kasvaa tänä vuonna 1,6 prosenttia, mutta ensi vuonna sen kasvu nopeutuu jo 2,4 prosenttiin,

Vuonna 2008 euroalueen kokonaistuotanto kasvaa 2,7 prosenttia. Täällä vuonna euroalueen työttömyysaste on keskimäärin 7,0 prosenttia, ja ensi vuonna se alenee 6,7 prosenttiin. Inflaatio pysyy tänä ja ensi vuonna keskimäärin 1,9 prosentissa. Euroalueenkin talousriskit liittyvät kiinteästi USA:n talouteen. Perusskenaariossa USA:n kasvun hidastuminen sekä subprimeluottojen myöntämisestä syntynyt kriisi, joka nostaa lyhyitä markkinakorkoja ja lisää luottotajien varovaisuutta Euroopassakin, hidastaa Euroopan kasvua verraten vähän. Kriisin kärjistyessä vaikutukset voivat luonnollisesti kasvaa merkittävästi.

Subprime-kriisi on osoittautunut varsin piintyneeksi, ja se on aikaansaanut tappioita myös eräille keskieuropalaisille pankeille. Kaikki tähän liittyvä epävarmuus vähentää EKP:n koronnostoaikeita. Kun vielä näyttää siltä, että USA:n keskuspankki tulee myöhemmin syksyllä alentamaan ohjaukorkoaan reaktion luottokriisiin ja siihen liittyvään reaali-talouden kasvun hidastumiseen, on yhä ilmeisempää, ettei EKP nosta enää ohjaukorkoaan tämän vuoden aikana. Ensi vuonna EKP pitää ohjaukorkonsa ennallaan. USA:n keskuspankin koronlaskut ja rahoitusmarkkinoiden rauhattomuus estävät koronnoston, jota suhteellisen hyvää reaali-taloudellinen kehitys ja EKP:n näkemä inflaation kiihtymisen riski toisaalta puoltaisivat.

Luottokriisi hidastaa USA:n kasvua

Yhdysvalloissa subprime-kriisi on johtanut luotonsaannin vaikeutumi- seen ja asuntojen hintojen jyrkkään pudotukseen. Tämä on myös heikentänyt kuluttajaluottamusta, ja nyt kokonaistuotannon kasvua hidastaa asunoinvestointien supistumisen lisäksi hiipuva yksityinen kulutus. Täällä vuonna USA:n kokonaistuotanto kasvaa 1,9 prosenttia edellisvuodes- ta. Ensi vuonna kasvu nopeutuu 2,2 prosenttiin. Luottokriisi painaa koko- naistuotantoa ensi vuonnakin, mutta keskuspankki vastaavasti hälventää luottomarkkinoiden epävarmuutta ja vauhdittaa talouskasvua keventä- mällä rahapolitiikkaa. Jo tämän vuoden lopulla USA:n keskuspankki alen- taa ohjaukorkonsa 5,25 prosentista 4,75 prosenttiin. Ensi vuonna korko lasketaan asteittain 4 prosenttiin. USA:n ulkomaankauppa vahvistuu, kun suhteellisen nopea maailmantalouden kasvu ja dollarin heikkeneminen pitävät viennin reippaassa nousussa ja kotimaisen kysynnän tuntuva

Tämän 11.9.2007 julkistetun taloussennusteen tekstin laajempi versio on luettavissa ja tu- lostettavissa Palkansaajien tutkimuslaitoksen kotisivuilla osoitteessa www.labour.fi.

Taulukko 1. Kansainvälinen talous.

Kokonaistuotannon määrän kasvu (%)	2006	2007e	2008e
Yhdysvallat	2,9	1,9	2,2
Euro-13	2,7	2,6	2,7
Saksa	2,8	2,7	2,6
Ranska	2,0	1,6	2,2
Italia	1,9	1,9	2,2
EU27	3,0	2,8	2,9
Ruotsi	4,2	3,4	3,3
Iso-Britannia	2,8	3,0	2,8
Japani	2,2	1,5	1,5
Venäjä	6,7	7,5	7,0
Kiina	11,1	11,0	10,0

Lähde: BEA, BOFIT, Eurostat, Palkansaajien tutkimuslaitos.

heikkeneminen leikkaa tuonnin kasvua. Euroopalle dollarin heikkeneminen ei kuitenkaan ole enää yhtä ongelmallista kuin ennen, koska Aasian valuutat ovat irtaantumassa dollarikytköksestä ja seuraavat enemmän euroa. Euroalueen hintakilpailukyky pönkittää myös se, että palkat ja hinnat ovat kovassa nousussa niin Kiinassa kuin monissa EU:n uusissa jäsenmaissakin.

Euroopan ja Asian kasvu tukee Suomen vientiä

Suomen tavaroiden ja palveluiden viennin määrä kasvaa tänä vuonna 6,2 prosenttia edellisvuodesta (taulukko 2). Taustalla on vahva talouskasvu Aasiassa ja Venäjällä. Tämän vuoden kehitykselle on ollut myönteistä se, että Suomen vienti Itä-Aasiaan ja Intiaan on kasvanut tuontia selvästi nopeammin. Viime vuodesta lähtien Suomen vienti on lisääntynyt myös EU-maihin nopeammin kuin vienti keskimäärin. Tähän on vaikuttanut Euroopan talouskasvun nopeutuminen, mikä tukee vientiä vielä ensi vuonna, jolloin koko vienti on 4,7 prosentin kasvussa.

Suomen tuonnin määrä kasvaa tänä vuonna 4,4 prosenttia. Ensi vuonna tuonnin kasvuvauhti alenee 3,8 prosenttiin kokonaistuotannon kasvun hidastumisen myötä. Toisaalta ydinvoimalaprojektin kone- ja laiteostot sekä lentokoneostot ylläpitävät tuonnin kasvua, minkä seurauksena viennin ja tuonnin volyymin kasvuerot supistuvat. Tuontihinnat nousevat tänä vuonna noin kolme prosenttia viime vuodesta ja siten vajaan prosenttiyksikön nopeammin kuin

vientihinnat. Ensi vuonna ulkomaankauppahintojen nousuvauhti hidastuu, mutta vaihtosuhte heikkene edelleen jonkin verran. Kauppatase kohoaa tänä vuonna jo yli 10 miljardiin euroon, ja ensi vuonna se paisuu vajaan miljardia euroa tämän vuoden tasosta.

Työllisyyden paraneminen ylitti ennusteet

Työpaikkoja on syntynyt odotettua enemmän, ennen kaikkea teknisiin ja liike-elämän palveluihin mutta myös rakentamiseen, kauppaan sekä majoitus- ja ravitsemustoimintaan. Työllisten määrä kasvaa tänä vuonna yhteensä 48 000 henkilöllä ja työttömyysaste laskee 6,8 prosentin tasolle (taulukko 3). Myös ensi vuonna työmarkkinakehitys jatkuu nopean talouskasvun ansiosta positiivisena joskin hieman tämänvuotista hitaampana. Työllisten määrä kasvaa ensi vuonna 26 000 henkilöllä ja työvoima 14 000 henkilöllä, joten ensi vuoden työttömyysasteeksi tulee 6,3 prosenttia ja työllisyysasteeksi 70,3 prosenttia.

Palkkatarkaisu hajautuu ja paikallisesti sovittava palkanosa kasvaa

Tänä vuonna ansiotaso nousee 3,3 prosenttia, josta sopimuspalkkojen osuus on kaksi prosenttiyksikköä. Yritysten hyvä tuloskehitys on ylläpitänyt tulospalkkioiden ja muiden liukumien kasvua. Talouskasvu on lisännyt työvoiman kysyntää, ja tänä vuonna palkkasumma kasvaa 5,2 prosenttia.

Tänä syksynä liittokohtaiset ratkaisut määräävät palkkakehityksen. Uusia piirteitä ovat paikallisen sopimisen lisääminen ja sopimuskauden alussa maksettava kertakorvaus. Arvioimme, että paikallisesti sovittava palkankorotus pienentää merkittävästi palkkaliukumia. Tästä syystä ansiotasoindeksi nousee 4,7 prosenttia vuonna 2008. Sopimuspalkkaindeksin osuus tästä on 4 prosenttiyksikköä.

Tänä vuonna palkkasumma kasvaa selvästi hitaammin kuin yksityisen sektorin toimintaylijäämä. Funktionaalinen tulonjako on heikentynyt, ja palkkojen osuus yritysten arvonlisäyksestä on laskenut samalle tasolle kuin se oli 1990-luvun lopun suhdannehuipussa. Ennustemme mukaan vuonna 2008 palkkasumma kasvaa 5,9 prosenttia, likimain samaa vauhtia kuin toimintaylijäämä. Yksityisen sektorin palkkojen osuus ei siten juuri muutu siitä, mitä se on tänä vuonna.

Kotitalouksien reaalitulojen ja kulutuksen kasvu hidastuu hieman

Kotitalouksien omaisuustulot ja maa- ja metsätalouden tulot kasvavat tänä vuonna nopeasti. Ensi vuonna näiden tulojen kasvun en-

nustetaan tasaantuvan. Tänä vuonna kotitalouksien tulokehitystä tuettiin tuloveron kevennyksin, mutta ensi vuonna palkansaajien verotaulukoihin tehdään vain melko pienet korjaukset. Ennustamme, että kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot kasvavat tänä vuonna 3,2 ja ensi vuonna 2,8 prosenttia.

Yksityinen kulutus on kasvanut jo useana vuonna keskimääräistä nopeammin. Kasvua ovat tukeneet vahva kuluttajien luottamus, veronalennukset sekä lainakorkojen lasku, joka on kannustanut velkaantumaa. Vaikka kasvu hidastuu tänä vuonna 3,5 prosenttiin, jatkuu kotitalouksien velkaantuminen. Ensi vuonna kulutuksen kasvu hidastuu 3 prosenttiin. Kehityssuuntaan vaikuttavat lainakorkojen kääntyminen nousuun ja velanhoitomenojen kasvu.

Ensi vuoden kuluttajahintainflaatio 2,6 prosenttia

Tämän vuoden inflaatio on 2,5 prosenttia, ja inflaatiovauhti kiihtyy vielä loppuvuonna. Asumisen ja asuntolainojen korkokehityksen vaikutus inflaatioon on tänä vuonna lähes prosenttiyksikkö. Ensi vuonna kuluttajahintojen nousu muuttaa muotoaan. Hallituksen veropäätöksillä on merkittävä vaikutus. Alkoholiverojen korotus aiheuttaa 0,3 prosenttiyksikön lisäinflaation. Sähkö- ja polttoainevevojen suora inflaatiovaikutus jää hieman tätä pienemmäksi, mutta niiden aiheuttamia välillisiä henkilö- ja tavarakuljetusten kustannuspaineita on vaikea arvioida. Lainakorkojen nousu on hidastu-

massa, ja arvioimme, että tähän vuoteen verrattuna niiden aiheuttama inflaatiopaine hellittää noin 0,4 prosenttiyksikköä vuonna 2008. Lisäksi asuntojen hintojen nousu hidastuu mutta ruoan hinta vastaavasti nousee. Kun kaikki tämä otetaan huomioon, kuluttajahintojen nousuksi tulee 2,6 prosenttia.

Nykyisessä markkinatilanteessa kotimarkkinayritysten hinnoitteluvoima on kasvanut. Onkin olemassa riski, että inflaatio kiihtyy ennustetusta, kun yritykset siirtävät kustannusten nousua myyntihintoihinsa.

Asuinrakentaminen supistuu ja tuotantokapasiteetin rakentaminen laajenee

Toimisto-, liike- ja teollisuusrakentaminen sekä maa- ja vesirakentaminen ovat lisääntyneet selvästi asuntorakentamisen kasvun samalla hiipuesssa. Rakennusten aloitusten ja myönnettyjen rakennuslupien perusteella voidaan olettaa kehityksen jatkuvan samansuuntaisena myös loppuvuonna. Kaiken kaikkiaan yksityisten investointien ennustetaan kasvavan tänä vuonna 5,8 prosenttia edellisestä vuoteen nähden. On todennäköistä, että ydinvoimalahankkeeseen liittyviä laitteita toimitetaan ensi vuonna tämänvuotista enemmän ja että maa- ja vesirakentamisen kasvu jatkuu nopeana. Näin ollen yksityiset investoinnit kasvavat ensi vuonna 4,5 prosenttia ja siten suhteellisen nopeasti talouskasvun heikkenemisestä huolimatta.

Julkisen talouden ylijäämää tänä vuonna 4,7 prosenttiin

Kuluvana vuonna valtion verotulot yltyvät runsaan 5 prosentin nousuun huolimatta tuloverotukseen tehdyistä kevennyksistä. Valtion saamat osinkotulot kohoavat jo 1,6 miljardiin euroon. Valtiontalouden ylijäämä paisuu lähes miljardilla, 2,3 miljardiin euroon. Kuntien saamien valtionosuuksien hidasta kasvua kompensoidaan tänä vuonna siirtämällä kunnallisverotuksen ansiotulovähennystä valtionverotukseen, mikä kiihdyttää niiden verotulojen kasvua jonkin verran. Kuntien rahoitusasema paranee hieman ja päättyy hyvin lievään alijäämään. Kaiken kaikkiaan julkisyhteisöjen EMU-ylijäämä nousee vuonna 2007 prosenttiyksiköllä 4,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Kokonaisveroaste alenee 0,4 prosenttiyksiköllä 43,1 prosenttiin.

Vuonna 2008 yksityisen kulutuksen hidastuminen tuntuu arvonlisäverokertymässä, mutta 300 miljoonan euron

Taulukko 2. Kysynnän ja tarjonnan tase.				
	2006	2006	2007e	2008e
	Mrd. €	Määrän	muutos (%)	
Bruttokansantuote	167,1	5,0	4,2	3,4
Tuonti	65,7	8,3	4,4	3,8
<i>Kokonaistarjonta</i>	<i>232,7</i>	<i>5,9</i>	<i>4,3</i>	<i>3,5</i>
Vienti	74,4	10,4	6,2	4,7
Kulutus	122,2	3,3	2,8	2,6
– yksityinen	85,9	4,3	3,5	3,0
– julkinen	36,3	1,0	1,3	1,5
Investoinnit	32,0	4,1	5,6	4,4
– yksityiset	27,9	5,6	5,8	4,5
– julkiset	4,1	-5,3	4,0	4,0
Varastojen muutos (ml. tilastollinen ero)	4,2	-8,3	1,7	1,7
<i>Kokonaiskysyntä</i>	<i>232,7</i>	<i>5,9</i>	<i>4,3</i>	<i>3,5</i>

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.

kiristys energiaveroihin nostaisi tuntuvasti välillisiä veroja. Kun kuntien valtionosuuksien ja valtion investointimenojen kasvu kiihtyy selvästi, niin valtiontalouden ylijäämä supistuu hieman mutta pysyy edelleen runsaassa kahdessa miljardissa eurossa. Myös kuntien verotuoton kasvu hidastuu ensi vuonna, mutta valtionosuuksien kasvun yltäessä 8 prosenttiin kuntatalous pääsee jo tasapainoon. Kaikkiin ensi vuonna veroaste laskee edelleen 0,4 prosenttiyksiköllä ja julkisyhteisöjen EMU-ylijäämä pysyy ennallaan 4,7 prosentissa bruttokansantuotteesta.

Hallitus tasapainoilee eturyhmävaatimusten aikaansaamassa ristipaineessa: unohtuiko työllisyyden edistäminen?

Hallituksen finanssipolitiikassa keskeisintä on pyrkimys tasoittaa suhdannevaihtelua ja varautuminen näköpiirissä olevaan "ikäntymiskriisiin" hillitsemällä julkisten menojen kasvua. Uuden hallituskoalition omat politiikkapainotukset ja sen lähimpien eturyhmien vaatimukset eivät ole myöskään jääneet kokonaan toteutumatta. Intressiryhmän palveluna vailla laajempaa yhteiskunnallista ansiota tai kokonaisuuden kannalta jopa haitallisina toimina voidaan pitää riskipitoisia ratkaisuja vapauttaa yritykset ja maatilat perintöverosta. Tällaiseksi voidaan luokitella myös maatalouden investointien runsas tukeminen budjettivaroin. Opiskelijoiden opintorahan ja kansaneläkkeen perusosan tuntuva korotusta sekä eläkeläisten verohuojennusta voidaan sen sijaan pitää oikeasuuntaisena pyrkimyksenä tukea pienituloisimpia.

Hallituksen veropolitiikka ei ole toistaiseksi edistänyt työn kysyntää eikä työikäisen väestön aktivointia työmarkkinoille. Eläkeläisten verohuojennukset jopa kannustavat eläkkeelle siirtymiseen. Tämän ehkäisemiseksi eläkeläisten veroalennus olisi pitänyt toteuttaa yhtä aikaa palkansaajien ansiotuloverojen vastaavan keventämisen kanssa.

Hallituksen ensi vuoden alusta toteuttamaa polttoaineen, sähkön ja alkoholin verojen tiukennusta voidaan pitää ilmasto- ja terveyspolitiikan kannalta oikeasuuntaisena. Nämä veronkorotukset kuitenkin kiihdyttävät merkittävästi inflaatiota ja leikkaavat siten kotitalouksien ostovoimaa. Veronkorotusten lisäksi aiotaan myöhemmin toteuttaa kuntien palvelumaksujen korotuksia, jotka kaventavat kaikkein pienituloisimpien, esimerkiksi yksinhuoltajien ja kansaneläkkeen varassa elävien toimeentuloa. Ne myös vähentävät osaltaan valtion kunnille suuntaamaa tukea ja

Taulukko 3. Ennusteen keskeisiä lukuja.

	2006	2007e	2008e
Työttömyysaste (%)	7,7	6,8	6,3
Työttömät (1 000)	204	181	169
Työlliset (1 000)	2 443	2 491	2 517
Työllisyysaste (%)	68,9	69,8	70,3
Inflaatio, kuluttajahintaindeksi (%)	1,6	2,5	2,6
Ansiotaso, ansiotasoindeksi (%)	3,0	3,3	4,7
Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot (%)	1,8	3,2	2,8
Vaihtotaseen ylijäämä (mrd. €)	7,8	9,1	10,0
Kauppataaseen ylijäämä (mrd. €)	8,9	10,4	11,3
Valtiontalouden rahoitusylijäämä			
mrd. €	1,4	2,3	2,2
% bkt:sta	0,8	1,3	1,2
Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä			
mrd. €	6,2	8,3	8,8
% bkt:sta	3,7	4,7	4,7
Velkaantumisasaste (Emu-velka), % bkt:sta	39,3	37,3	35,5
Veroaste, %	43,5	43,1	42,7
Lyhyet korot (3 kk:n euribor)	3,1	4,2	4,2
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v.)	3,8	4,3	4,3
Lähde: Suomen Pankki, Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.			

siten heikentävät talousahdingossa olevien kuntien asemaa. Kunnallisten maksujen korotuksia ei pitäisikään toteuttaa.

Hiilidioksidipäästöjen leikkaaminen nimenomaan kotitalouksien ja palveluyritysten sähköveroa nostamalla ei ole kovin tehokasta sähkön kulutuksen hintajoustamattomuuden vuoksi. Tulonjaollisestikaan tämä toimi ei ole suotava. Sama fiskaalinen vaikutus olisi helposti aikaansaatu langettamalla olemassa olevalle ydin- ja vesivoimakapasiteetille vero, joka leikkaisi osin niitä ylimääräisiä tuloja, jotka markkinahinnoitteluun siirtyminen on aikaansaanut näille sähkötuottajille ja joita päästökaupan käynnistyminen ja päästöoikeuksien kallistuminen paisuttaa edelleen.

Valtion tiukat menokehyykset, joissa valtion kehysmenojen reaalisuus on rajoitettu keskimäärin 1,6 prosenttiin vuodessa jaksolla 2007–2011, vähentää osaltaan valtion mahdollisuuksia tukea peruspalveluiden laatutason kohentamista ja elinkeinoelämän murroksen edellyttämää koulutuksen ja tutkimuksen tehostamista.

Valtion menokehyykset eivät kuitenkaan koske lainkaan kustannustason nousua. Kuntien valtionosuudet, joiden kustannustasoa mitataan erityisen valtionosuusindeksin muodossa, kasvavat automaattisesti kuntien palkkatason noustessa. Terveydenhuoltomenoissa valtio kattaa kuntien menoista 30 prosenttia. Näin ollen kuntien terveydenhuoltomenojen viiden

prosentin nousu kasvattaisi valtionosuuksia kehysautomatiikan puitteissa jo noin 200 miljoonaa euroa. Vaikuttaa siltä, että tämä kompensatio halutaan jälkikäteen nimetä ”valtion naispalkkatueksi”. Tuleeko valtio myöntämään kuntasektorin palkkaratkaisun tueksi vielä jotain lisätukea, on toistaiseksi epäselvää. ■

Ikääntymisen kustannustaakkaa ei voi väistää

Varautuminen siihen, että suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle ja työssäkäyvien ikäluokat pienentyvät vuodesta 2009 lähtien, vaikuttaa jo tällä hetkellä finanssipolitiikkaan. Valtiovarainministeriön analyysin mukaan julkisen talouden pitäisi olla keskimäärin 4 prosenttia ylijäämäinen vuodesta 2010 lähtien, jotta pystyttäisiin maksamaan luvatut eläkkeet ja suoriutumaan ikääntyneen väestön vaatiman sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksista.

Jonkin verran arvioitua kestävyysvajetta voisi supistaa se, että työllisyysaste on jo nyt noussut korkeammaksi kuin mitä valtiovarainministeriö oletti sen olevan vuosikymmenen lopulla. Ennen pitkää työttömyysastekin voi pudota selvästi alle 6,5 prosentin, jolle tasolle valtiovarainministeriö olettaa sen laskelmassaan asettuvan aina vuoteen 2050 saakka. Lisäksi se, että Tilastokeskuksen tuoreessa väestöennusteessa, johon kestävyyslaskelma ei vielä nojautunut, syntyvyyttä on tarkistettu jonkin verran ylöspäin ja netto-maahanmuuttoa tätäkin enemmän, voisi pienentää jonkin verran arviota tarvittavasta ylijäämästä. Kaiken kaikkiaan toteutumassa oleva työllisyyden ennustettua parempi kehitys tai ennakoitua nopeampi väestökasvu ei kuitenkaan oleellisesti vähennä ikääntymisen kansantaloudellisia kustannuksia.

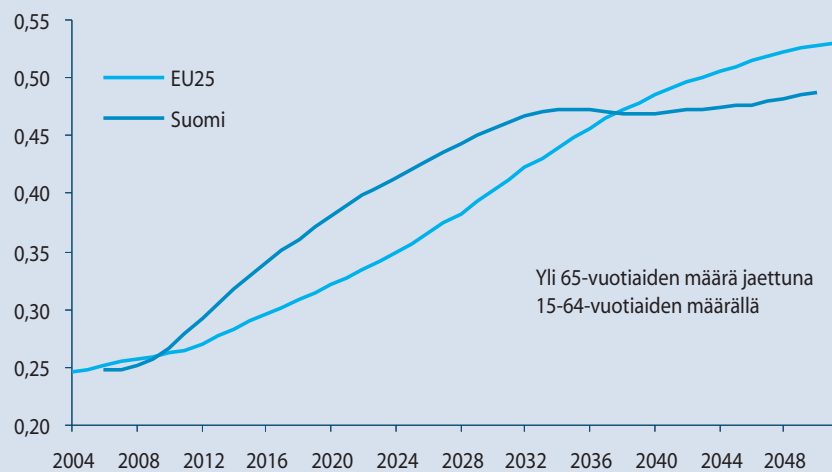
Vanhushuoltosuhteen nousu on kuitenkin ominaista koko Euroopalle ja Japanille. Vaikka Suomessa työikäisten määrä alkaa pienentyä aikaisemmin kuin muualla Euroopassa keskimäärin, nostaa ikääntyminen EU:n keskimääräisen vanhushuoltosuhteen vuodesta 2038 lähtien yli Suomen vastaavan suhdelu-

vun niin, että ero kasvaa koko ajan. Myöhemmin lähestyttäessä vuotta 2050 on tilanne Euroopassa keskimäärin jo selvästi heikempi kuin Suomessa.

Ikääntymisongelmaan on haettu varsin erilaisia ratkaisuja. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos on esittänyt eläkejärjestelmää muutettavaksi niin, ettei eläkkeiden tasoa määrätä ennalta. Sen sijaan eläkemaksuille asetettaisiin enimmäisraja ja eläkkeen tason annettaisiin määräytyä eläkevarojen satunnaisten tuotto prosenttien mukaan. Ehdotetussa järjestelmässä maksukatto poistaisi eläkemaksun vaihteluun liittyvän riskin mutta asettaisi sen paikalle eläkeläisten toimeentuloon vaikuttavan riskin. Riskin kantaisi siis selvemmin eläkkeensaaja sen maksajan sijaan. Työntekijöiden työnantaja huonomman riskinkantokyvyn vuoksi tämä muutos kuitenkin lisäisi järjestelmän nettokustannuksia.

Tähän liittyen on myös esitetty pakollisten eläkemaksujen määrän rajoittamista, mikä tekisi tilaa yksilölliselle ja vapaaehtoiselle eläkesäästämiseksi. Siirryttäessä yksilölliseen eläkesäästämiseen taas menetettäisiin riskien yhteen kokoamisesta saatavat kustannussäästöt. Samalla heikennettäisiin työeläke-

Kuvio 1. Vanhushuoltosuhte Suomessa ja EU:ssa keskimäärin jaksolla 2006–2050.

Lähde: Eurostat, Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.

järjestelmän sosiaalivakuutusluonnetta ja sen edunsaajista kaikkein heikoimmassa ja uhanalaisimmassa asemassa olevien toimeentuloa. Niin ikään terveydenhuoltomenojen nykyistä yksilöllisempi kattaminen erityisten terveystilien muodossa, jota myös on esitetty, heikentäisi järjestelmän kykyä pienentää terveydenhuoltomeneihin liittyvää riskiä.

Tulevien eläkkeiden tason pudottamisella vielä nykyisestä havitellaan ennen kaikkea työvoimakustannusten kasvun rajoittamista. Tämä kustannussäästö saattaa kuitenkin jäädä melko pieneksi, koska työntekijät joutuisivat kompensoimaan eläkejärjestelmän lupaa man eläke-etuuden heikentymisen yksilöllisellä lisäsäästämällä, mikä osaltaan kasvattaisi työntekijöiden palkkavaatimuksia.

Järjestelmä, jossa perhe huolehtii vanhuksista, ei ole yhteiskunnalle välttämättä sen kevyempi kuin sellainen järjestelmä, jossa yhteiskunnan hoitovastuu on keskeinen. Yhteiskunnan tarjoamat palvelut mahdollistavat työikäisten korkean työhönosallistumisasteen ja pienentävät tätä kautta järjestelmän rahoitukseen liittyvää verotaakkaa.

Mitään sellaista eettisten normien romahtamista ei kai ole odotettavissa, jossa vanhuksat jätettäisiin oman onnensa nojaan. Tosin on todennäköistä, että yleisen veropohjaisen järjestelmän heikentäminen niin, että omakohtainen varautuminen lisääntyy, kuitenkin heikentäisi vanhuuden turvaa niiden kohdalla, jotka eivät syystä tai toisesta ole itse varautuneet ja joista omaiset eivät eri syistä pidä huolta. Muutoinkin omaan säästämiseen perustuva turva mitä ilmeisimmin lisäisi vanhusten välisiä tuloeroja. Tämä tuskin on tavoiteltavaa.

Kaiken kaikkiaan työikäisen väestön on vaikea väistää sitä kasvavaa taakkaa, joka sen kannettavaksi tulevaisuudessa tulee, kun vanhusväestön suhteellinen koko kasvaa. Tätä rasitusta voidaan tehokkaimmin pienentää edistämällä työikäisten työllistymistä, pidentämällä työsäoloaikoja sekä lisäämällä työeläkejärjestelmän rahastointiastetta. Näiden tavoitteiden edistäminen yhtä aikaa on kuitenkin vaikeaa. Esimerkiksi maksutaakan siirtäminen osin vielä nyt työiässä olevien kannettavaksi nostamalla etupainotteisesti työeläkemaksuja heikentäisi edellytyksiä nostaa työllisyysastetta. Niin kauan kun taloudessa on potentiaalia työllisyyden nousulle – ja sitä Suomessa kaiketi vielä on runsaasti – pitäisi finanssipolitiikan ensisijaisesti edistää työllisyyttä.

Koska käytännössä valtio yhdessä työeläkelaitosten kanssa huolehtii koko työikäisten ikäluokkien pienentymisen aikaansaamaan ongelman hallinnasta, voidaan myös valtion nettorahoitusaseman vahvistuminen nähdä varautumisena väestön vanhenemisen aikaansaamaan ongelmaan. Valtiolla onkin työeläkerahastoja paremmat mahdollisuudet vahvistaa koko julkisen talouden rahoitusta ilman, että työn verotusta merkittävästi kiristettäisiin. Tämä edellyttäisi sellaisten verojen kiristämistä, joiden vaikutus työvoiman hintaan on heikko, ja taas työn verotuksen vastaavaa lieventämistä. Hallituksen tähänastisten tekojen ja lupauksen perusteella finanssipolitiikka suuntautuu koko sen kaudella kohtuullisessa määrin julkisen talouden rahoitusaseman vahvistamiseen. Sen sijaan mitään tyylipuhdasta pyrkimystä edistää työllisyyttä verorakenteita muuttamalla ei ole havaittavissa.